

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนตามแนวคิดและหลักกฎหมายของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และแนวคิดสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ ศึกษาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะทำให้สามารถเลือกใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมเป็นรายๆ ไป ตามสาเหตุแห่งการกระทำผิดนั้นๆ

การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง แต่เกิดจากหลายสาเหตุประกอบกัน แต่ละสาเหตุต่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งกระตุ้นหรือผลักดันให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดทางอาญา การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมาย เมื่อเด็กและเยาวชนจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องได้รับการคุ้มครองโดยวิธีการที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ กล่าวคือ การมีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองสิทธิของเด็กตามแนวความคิดสากล

การศึกษาถึงปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จำต้องอาศัยข้อมูลเหล่านี้ในการทำความเข้าใจเพื่อเป็นพื้นฐานในการนำมาศึกษาประกอบการวิเคราะห์ในบทต่อ ๆ ไป

2.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมีหลายฉบับ โดยเฉพาะที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2451 มาตรา 56 มาตรา 57 และมาตรา 58 กฎหมายฉบับนี้กำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี กระทำการที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กไม่ต้องรับโทษ และเด็กอายุเกินกว่า 7 ปี ถึงอายุ 14 ปีบริบูรณ์ กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลอาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน โดยส่งตัวไปโรงเรียนดัดสันดานหรือส่งไปรับการศึกษาอบรมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งการฝึกและอบรม

เด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ของกรมราชทัณฑ์ ในช่วงปี พ.ศ. 2501 ประเทศไทยยังไม่มีศาลที่ดำเนินการกับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ การดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงใช้วิธีการเดียวกันกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด เว้นแต่ศาลมีคำพิพากษาว่าเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องแล้ว ศาลจึงจะส่งตัวเด็กและเยาวชน ไปฝึกและอบรมยังสถานฝึกและอบรม¹

เมื่อจำนวนของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนถูกจับกุมและส่งไปสถานพินิจทั่วประเทศจำนวน 45,450 คน ในขณะที่เดียวกันในประเทศที่เจริญแล้ว โดยเฉพาะในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ ได้มีกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะ ซึ่งแยกจากผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดทางอาญา ทั้งในด้านการพิจารณาพิพากษาคดี และการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนตามคำพิพากษาของศาล

ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2442 ได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนแห่งแรกของโลกขึ้นที่เขตคูก์ส (Cook County) มหานครชิคาโก มลรัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายฉบับนี้ผ่านการพิจารณาจากสภามลรัฐอิลลินอยส์ ซึ่งเมื่อเจ้าพนักงานจับกุมตัวเด็กที่กระทำความผิดจะต้องแจ้งให้บิดามารดาของเด็กทราบ สถานที่ควบคุมเด็กจะต้องเป็นสถานที่พิเศษต่างหากจากเรือนจำ แยกควบคุมตัวเด็กไม่ให้ปะปนกับผู้ใหญ่ และแยกควบคุมเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิง สถานที่ควบคุมเด็กที่ถูกจับกุมมา เรียกว่า สถานแรกรับ เช่น Juvenile หรือ Reception Center ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ Remand Home ในประเทศอังกฤษ การพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจะไม่ใช้ระบบกล่าวหาแบบเดียวกับที่ใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ แต่จะเป็นการพิจารณาคดีแบบลับและไม่เป็นทางการ ผู้พิพากษาจะไม่สวมวิกส์และครุย ผู้พิพากษาอาจสนทนากับเด็กหรือผู้ปกครองของเด็กในห้องพักผู้พิพากษาได้ และหากพบว่าเด็กได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลก็อาจใช้มาตรการสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น ควบคุมความประพฤติ หรือส่งตัวไปโรงเรียนฝึกและอบรม ซึ่งศาลเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบเด็ก ต่อมาได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนในมลรัฐต่าง ๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ในโลก ซึ่งมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น ศาลเด็กและเยาวชน ศาลคดีเด็กและเยาวชน ศาลครอบครัว และศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น²

¹ จีรกรรม ใจเร็ว. (2556). *ปัญหาการจับกุม การตรวจสอบ และการสอบสวนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. หน้า 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

หลังจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของศาลคดีเด็กและเยาวชนได้ใช้วิธีการนี้กับเด็กและเยาวชนตลอดมา ต่อมาเมื่อผู้เสนอให้เลิกศาลคดีเด็กและเยาวชน โดยให้ใช้ศาลยุติธรรมแทน เนื่องจากเยาวชนบางรายได้กระทำความผิดร้ายแรงมากยิ่งขึ้นและมีการใช้อำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนในทางที่ผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทำให้ไม่เป็นไปตามปรัชญาของศาลคดีเด็กและเยาวชน³

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลไทยได้ส่งข้าราชการกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงมหาดไทยไปดูกิจการงานศาลคดีเด็กและเยาวชนในทวีปยุโรป และได้มีการเสนอให้รัฐบาลจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้ทัดเทียมกับในนานาอารยประเทศ รัฐบาลเห็นชอบด้วยจึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ต่อมาวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2494 ได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นแห่งแรกในกรุงเทพมหานคร โดยนำเอาข้อดีของกฎหมายประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกาเหนือมาปรับใช้ โดยเฉพาะการจัดให้มีผู้พิพากษาภาคสมทบร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนด้วย⁴

เนื่องจากศาลคดีเด็กและเยาวชนมีเพียงแห่งเดียว จึงได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 74 และมาตรา 75 ในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญาจะต้องขึ้นศาลธรรมดา ซึ่งศาลอาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ตามที่กฎหมายมาตราดังกล่าวให้อำนาจไว้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ และในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการเปลี่ยนชื่อศาลคดีเด็กและเยาวชนมาเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ต่อมาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2543 และพ.ศ. 2548 ในปัจจุบันได้มีการตรากฎหมายศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ขึ้นใหม่ มีผลบังคับภายใน 180 วัน นับตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁵

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

⁵ สุพจน์ สุโรจน์. (2554). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน หน่วยที่ 8*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. หน้า 4-5.

2.1.1 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่จะแตกต่างไปจากเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กฎหมายมุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ ใช้หลักการแก้แค้นและให้แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น กฎหมายมุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน รวมถึงการหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การพิจารณาและพิพากษาคดีกรณีของเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลเยาวชนและครอบครัวจะคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับ การอบรมสั่งเสริม และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีแทนการลงโทษเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ให้ศาลพิจารณาจากบุคลิก ลักษณะร่างกายและจิตใจของเด็กหรือเยาวชนเป็นรายละเอียด การลงโทษ หรือเปลี่ยนโทษควรใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติกรรมเฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับการทำให้เด็กกลับตนเป็นคนดีแทนการลงโทษเด็ก

ส่วนที่สอง มาตรการที่จะใช้กับเด็กแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กแต่ละคน

กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสถานพินิจที่จะสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ อาชีพและฐานะของเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อรายงานต่อศาลและข้อมูลดังกล่าวศาลจะนำมาประกอบการพิจารณาด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้มาตรการที่ศาลใช้กับเด็กสอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้แตกต่างจากผู้ใหญ่ กำหนดไว้ในมาตรฐานกฎเกณฑ์ขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ พ.ศ. 2498 ที่ให้แยกนักโทษที่มีอายุน้อยในสถานที่คุมขังออกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่ และให้มีการแยกการควบคุมตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กออกจากนักโทษที่ถูกศาลพิจารณาลงโทษแล้ว นอกจากนี้ กติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509 ได้ให้ความสำคัญกับหลักการนี้ในฐานะ

กฎหมายที่มีบทบังคับห้ามประหารชีวิตผู้ที่ถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิดทางอาญา หากบุคคลนั้นมีอายุต่ำกว่า 18 ปี⁶

ทั้งนี้ กติกาดังกล่าวยังได้ระบุไว้โดยเฉพาะว่ากรณีที่ยาวชนกระทำความผิดกระบวนกรพิจารณาของศาลจะต้องนำเอาอายุและเป้าหมายในการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนความประพฤติ มาเป็นหลักในการพิจารณา⁷

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติในการบริหารกระบวนกรยุติธรรมสำหรับเด็ก พ.ศ. 2528 (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) กฎสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ พ.ศ.2533 และแนวปฏิบัติของสหประชาชาติเรื่องการป้องกันเด็กไม่ให้กระทำความผิดอาญา พ.ศ.2533 (แนวปฏิบัติแห่งกรุงริยาด) ประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางแนวคิดจากมาตรการทางกฎหมายดังกล่าว นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การผลักดันให้เกิดการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่จะพิจารณาคดีอันเกี่ยวแก่ผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชน เป็นการเฉพาะ

ก่อนประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ประเทศไทยยังไม่มีวิธีดำเนินการพิเศษเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิด แต่เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 แล้วกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติถึงวิธีดำเนินการสำหรับเด็กที่ต้องหาว่ากระทำความผิดแตกต่างไปจากผู้ใหญ่บางประการ แต่ศาลที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะนั้นยังไม่มี

ด้วยเหตุที่เด็กยังไม่มีวุฒิภาวะแบบผู้ใหญ่ เด็กจึงอาจทำความผิดเพราะความบกพร่องทางกาย หรือทางสภาพแวดล้อม การอบรมให้เด็กเป็นคนดี ควรหาสาเหตุของการกระทำผิดของเด็ก แล้วพยายามแก้ไขที่ต้นเหตุ นั้น ย่อมเป็นผลดีมากกว่าการลงโทษ ที่กล่าวมานี้จึงเป็นเหตุให้มีสถาบันสำหรับดำเนินการเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิด

ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ประเทศไทยได้ริเริ่มสนใจ และให้ความสำคัญในเรื่องการจัดตั้งศาลสำหรับพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนไทย ประเทศไทยจึงได้ส่งรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมไปดูงานเกี่ยวกับศาลคดีเด็กในทวีปเอเชียและยุโรป ได้มีการเสนอรายงานการดูงานต่อกระทรวงยุติธรรม ต่อมามีบันทึกของประธานศาลฎีกาทำความเข้าใจเรื่องการจัดตั้งศาลคดีเด็กเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในปี พ.ศ.2493 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ส่งผู้พิพากษาไปดูงานศาลคดีเด็กและเยาวชนอีกครั้ง และได้้นำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการอบรม สงเคราะห์ และการจัดตั้งศาลเด็กขึ้น

⁶ กติกาวาดด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966. ข้อ 6.5

⁷ กติกาวาดด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966. ข้อ 14.4

ให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับเด็กที่กระทำผิดทางอาญาและเรื่องทางแพ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครอง ต่อมาคณะกรรมาการได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 คณะรัฐมนตรีและสภานิติบัญญัติได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย และได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางในเขตพระนครขึ้น และให้มีสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางในเขตพระนคร ตั้งอยู่ที่อาคารศาลแขวงพระนครใต้เดิม ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ เขตพระนคร เปิดทำการวันแห่งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495⁸

ในโอกาสนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระราชดำรัสว่า ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสมาเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง อนาคตของชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่กับเด็กเพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในวันหน้า ถ้าบุคคลได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีอยู่ในศีลธรรม เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมืองตั้งแต่เยาว์ เมื่อเติบโตขึ้น พลเมืองของประเทศก็จะมีแต่คนดีและประเทศจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ก็โดยต้องมีพลเมืองดี ข้าพเจ้ามีความพอใจที่รัฐบาลโดยกระทรวงยุติธรรมให้ความสนใจในปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และพยายามคิดหาทางที่จะอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนเพื่อให้กลับตนเป็นพลเมืองดี⁹

ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของศาลคดีเด็กและเยาวชนออกไปทั่วทุกจังหวัด โดยได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวแบบเต็มรูปแบบครบทุกจังหวัด มีการจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกจังหวัดที่อยู่นอกเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ส่งผลให้เด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้กระทำความผิดที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันและเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

ปัจจุบันได้มีการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรมโดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยราชการของศาลยุติธรรมและกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม สมควรที่จะมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และโครงสร้างใหม่ ประกอบกับสมควรปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และ

⁸ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2562). *ประวัติความเป็นมากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.jvnc.coj.go.th/info.ph?info=sub_menu&cid=1&pm=1. [2562, 19 มีนาคม].

⁹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2562). “ทศพิธราชธรรมน้อมนำการปฏิบัติของเด็กและเยาวชน”. *วารสารกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.2.djop.moj.go.th/images/djopimage/ch_p3.pdf. [2562, 19 มีนาคม].

วิธีปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมทั้งในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน พ.ศ. 2553¹⁰

งานของศาลเยาวชนและครอบครัว ส่วนของคดีอาญาจะมีขอบเขตอำนาจเฉพาะในกรณีบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดยังเป็นเด็กหรือเยาวชนในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น ศาลเยาวชนและครอบครัวมีเจตนารมณ์ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนรับรู้ถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยพยายามส่งเสริมเด็กหรือเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ชีวิต ซึ่งจะทำให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น รู้จักวิถีชีวิตที่ดีในการอยู่ร่วมในสังคม สอนให้รู้จักแยกแยะว่าถ้าหากเลือกที่จะแก้ปัญหาด้วยความก้าวร้าวและรุนแรง ตนจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไม่ได้และอาจถูกจำกัดเสรีภาพ¹¹

2.1.2 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ

กฎบัตรสหประชาชาติได้รับรองสิทธิมนุษยชนให้สิทธิของเอกชนเป็นสิทธิ ที่ยอมรับในทางกฎหมายระหว่างประเทศ แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะแรกนั้นคนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเด็ก แม้สิทธิเด็กจะเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนก็ตาม

แนวคิดที่ยอมรับว่าเด็กเป็นบุคคลทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปและเด็กสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษนั้นถือว่าเป็นแนวความคิดสมัยใหม่ หากพิจารณาประวัติศาสตร์กฎหมายโรมัน จะเห็นได้ว่ากฎหมายโรมันมีหลักกฎหมายที่เรียกว่า *Patria Potestas* หมายถึง อำนาจในฐานะบิดาหรืออำนาจของหัวหน้าครอบครัวในการดูแลบุตรภรรยาตลอดจนผู้สืบสกุลจากฝ่ายชายเดิมนั้นมีมากถึงขั้นซึ่งเป็นชีวิต แต่ต่อมาลดเหลือเพียงสิทธิในการดูแลร่างกายและทรัพย์สิน พัฒนาการของกฎหมายโรมันจากหลักกฎหมายสิบสองโต๊ะถึงยุคคลาสสิก บิดามีอำนาจโดยชอบธรรมเหนือบุตรอย่างไม่จำกัด มีสิทธิที่จะฆ่า ทอดทิ้ง หรือขายเป็นทาสได้ แนวคิดนี้ยังคงมีอยู่ต่อมาจนถึงยุคสมัยใหม่

ในศตวรรษที่ 19 แนวความคิดที่ว่าเด็กเป็นสมบัติของบิดาได้เปลี่ยนไป เนื่องจากมีหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กและกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ ทำให้สถานะของเด็กตามกฎหมายได้รับการยอมรับมากขึ้น หลังจากนั้นแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็กได้พัฒนาต่อมาเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกทำละเมิด ถูกทอดทิ้ง หรือเด็กพิการ์ และจากผลของ

¹⁰ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2562). *ประวัติศาลเยาวชน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.jvnc.coj.go.th/info.ph?info=sub_menu&cid=1&pm=1. [2562, 19 มีนาคม].

¹¹ มาตาลักษณ์ ออรุงโรจน์. (2551). *กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 95.

สงครามเย็นครั้งที่ 1 เด็กจำนวนมากตกอยู่ในสภาพทุกข์ทรมาน สภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ยากของบรรดาเด็ก ๆ ต่อประชาคมโลก

ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการก่อตั้งสภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่าง 17 ประเทศขึ้นในปี พ.ศ. 2463 เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อเด็กเหล่านั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวแนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กในทางระหว่างประเทศจึงได้เริ่มขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้นี้สังคมระหว่างประเทศหรือประชาคมโลกไม่ได้ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็กมาก่อน เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัวหรือภายในสังคมของแต่ละประเทศเท่านั้น¹²

2.2 แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กหรือเยาวชนซึ่งได้กระทำการอันใดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามขั้นตอนของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะได้รับการคุ้มครองโดยวิธีการที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ คือ การมีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองสิทธิของเด็ก

2.2.1 การคุ้มครองสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีเป็นสนธิสัญญาที่มีรัฐมากกว่าสองรัฐขึ้นไปเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญา ซึ่งกระบวนการในการทำสนธิสัญญามีหลายขั้นตอน นับตั้งแต่การเจรจา การให้ความยินยอมของรัฐเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาโดยการลงนาม การให้สัตยาบัน การภาคยานุวัติและบางรัฐอาจตั้งข้อสงวน หรือตีความสนธิสัญญา และเมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนในการทำสัญญาครบถ้วนแล้ว ภาคีสมาชิกมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาต่อไป ซึ่งการเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาก่อให้เกิดพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสนธิสัญญา มิฉะนั้นอาจต้องรับผิดชอบทางโทษระหว่างประเทศที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนประเทศไทยก็ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาดังกล่าว อันได้แก่ พันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของชาวไทย

สิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนได้รับการรับรองในรูปแบบต่างๆ โดยองค์การสหประชาชาติมาเป็นเวลานาน นับแต่มีการประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Declaration on the Right of the Child) เมื่อ ปี พ.ศ. 2467 ว่าเด็กเป็นเป้าหมายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ ต่อมามีการลงมติ

¹² สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. (2562). *การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ศึกษาเฉพาะกรณีการตรวจสอบการจับกุมและมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http:// www.elib.coj.go.th/Ebook/data/ptk/ptk2555_2_2.pdf](http://www.elib.coj.go.th/Ebook/data/ptk/ptk2555_2_2.pdf). [2562, 25 มีนาคม].

รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อปี พ.ศ. 2491 ว่าเด็กมีสิทธิได้รับการดูแลช่วยเหลือและพึงได้รับการคุ้มครองปกป้องเป็นพิเศษและในปี พ.ศ. 2502 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ (U.N. Declaration on the Right of the Child) ระบุว่าเด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติจากการเกิด¹³

องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF: United Nation Children’s Fund) ได้ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เพื่อให้มีผลจริงจังก่อรัฐที่ให้การรับรอง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในโลก ทุกประเทศในโลกได้ให้สัตยาบันยกเว้นประเทศโซมาเลียและสหรัฐอเมริกา อนุสัญญานับนี้ระบุนรายละเอียดของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ไว้ว่าทุกประเทศต้องรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กควรจะได้รับในประเทศของตน อนุสัญญาดังกล่าวมีผลใช้บังคับในวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 โดยนิยามคำว่า “เด็ก” ในข้อ 1 ว่าเพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ เด็ก หมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย และมีหลักการที่สำคัญว่าเด็กทุกคนมีสิทธิต่างๆ คิดตัวมาแต่กำเนิด และประเทศสมาชิกของอนุสัญญาต้องดำเนินการให้การปกป้องส่งเสริมการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ และอย่างน้อยต้องเป็นไปตามมาตรฐานของอนุสัญญาซึ่งได้รับการยอมรับทั่วโลกว่าข้อกำหนดต่างๆ ในอนุสัญญาเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลคุ้มครองเด็ก

ประเทศไทยได้ให้การรับรองอนุสัญญานับนี้ เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 อนุสัญญานับนี้มีอยู่ 54 มาตรา สาระสำคัญมุ่งคุ้มครองเด็ก 4 ประการ คือ

ประการแรก สิทธิในการอยู่รอด ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานมีสันติภาพและความปลอดภัย

ประการที่สอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่ดี และภาวะโภชนาการที่เหมาะสม

ประการที่สาม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองให้รอดพ้นจากการทำร้าย การล่วงละเมิด การทะเลาะ การนำไปขาย การใช้แรงงานเด็กและการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบในรูปแบบอื่นๆ

ประการที่สี่ สิทธิในการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

¹³ พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์. (2557). *ปัญหาการจับกุมการตรวจสอบ และการสอบสวนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 27-28.

การคุ้มครองเด็กเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการรับประกันอนาคตที่รุ่งเรืองของชาติ หากปล่อยให้เด็กถูกทำร้ายด้วยวิธีการต่าง ๆ และเด็กซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศชาติถูกทำลาย เด็กเหล่านี้จะกลายเป็นบุคคลที่สังคมต้องดูแล และถ้าไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและเต็มที่ ประเทศชาติจะสูญเสียประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต ฉะนั้น การคาดการณ์ว่าประเทศใดจะเจริญขึ้นหรือตกต่ำลง ย่อมสามารถกระทำได้โดยศึกษาจากนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาและคุ้มครองเด็กในประเทศนั้น นอกจากนี้ คุณภาพของการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต กฎหมายระหว่างประเทศต่าง ๆ ในรูปแบบของอนุสัญญาและพิธีสารต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการกำหนดมาตรฐานที่รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าต่อสังคมในอนาคต¹⁴

2.2.2 การคุ้มครองตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง

การประชุมสภาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 6 ณ กรุงคาราคัส ประเทศเวเนซุเอลา พ.ศ. 2523 วางหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานสำหรับการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน เพื่อจะปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางกฎหมาย กฎที่ตั้งขึ้นเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแก่ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ

การประชุมสภาองค์การสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 ที่ประเทศอิตาลี ในปี พ.ศ. 2528 สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมได้นำเสนอกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน หรือเรียกว่ากฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง ได้รับความเห็นชอบในที่ประชุม เมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2528 จึงได้เสนอต่อสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติลงมติ

กฎหมายแห่งกรุงปักกิ่งได้มีการปรับปรุงให้เป็นไปวัตถุประสงค์ และเจตนารมณ์ของระบบการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนทั่วโลก เป็นระบบที่มีความหลากหลาย โครงสร้างกฎ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับคดีเด็กหรือเยาวชน เป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติให้การยอมรับว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาเป็นหลักการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างความเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ศาสนา แนวคิดทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่น ๆ รวมทั้งต้นกำเนิดของชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานภาพอื่น ๆ หรือการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ที่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดพึงจะได้รับ เช่น การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะถูกแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ สิทธิที่จะได้รับคำปรึกษา สิทธิที่จะให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองอยู่ร่วมด้วย สิทธิในการต่อสู้คดีและซักค้านพยาน

¹⁴ พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 13, หน้า 28-29.

สิทธิในการอุทธรณ์ ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนตัวของเด็กและเยาวชน จะกระทำ โดยเปิดเผย หรือประจานไม่ได้หากเรื่องนั้นเป็นความลับ เนื่องจากเด็กอาจถูกสังคมนิติตราและ จะเป็นตราบาปติดตัวเด็กหรือเยาวชน¹⁵

ขั้นตอนการสอบสวนและการพิจารณาคดีของศาล เด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมต้องได้รับ สิทธิในการแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบในทันที และเจ้าหน้าที่ต้องรีบปล่อยตัว โดยไม่ ชักช้า หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของรัฐต้องปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ในลักษณะที่คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และของเด็กและเยาวชน ในการควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินคดีควรใช้ เป็นมาตรการสุดท้ายและใช้ในระยะเวลาที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น และหากเป็นไปได้ควรใช้มาตรการอื่น แทนการควบคุมตัว เช่น การสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด หรือให้อยู่ในสถานศึกษา เด็กหรือเยาวชนที่ ถูกควบคุมตัวมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติตามกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวไว้เพื่อพิจารณาคดีต้องแยกออกจากผู้ใหญ่และควรถูก ควบคุมตัวไว้ในสถานที่ที่แยกออกจากสถานที่กักขังของผู้ใหญ่ ขณะถูกควบคุมตัว เด็กหรือเยาวชน ควรได้รับความคุ้มครองเอาใจใส่ดูแลและช่วยเหลือที่จำเป็น ไม่ว่าจะทางด้านการศึกษา จิตใจ ร่างกาย และยารักษาโรคที่เด็กและเยาวชนอาจต้องการตามสภาพของอายุ และเพศ ตลอดจนการดำเนินคดีนั้น เด็กและเยาวชนต้องมีที่ปรึกษากฎหมายเป็นตัวแทนในการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย

2.2.3 การคุ้มครองตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European of Human Rights-ECHR) เป็นองค์กรระหว่าง ประเทศ ประกอบด้วยสมาชิกจากประเทศในทวีปยุโรป ตั้งอยู่เมืองสตราสบูร์ก (Strasbourg) จัดตั้ง ขึ้นเพื่อดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติตามอนุสัญญาของประเทศสมาชิก อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน (The European Convention on Human Rights) มีชื่อเรียกทางการว่า อนุสัญญาเพื่อ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ซึ่งเป็นหนึ่งในอนุสัญญาที่สำคัญที่สุดในสภายุโรป (The Council of European) ประกอบด้วยประเทศสมาชิกของสภายุโรป ทั้ง 47 ประเทศ และแต่ละประเทศสมาชิก ต่างเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ลงนามเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493 มีผลใช้บังคับในปี พ.ศ. 2496 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเดิมเกิดขึ้นเมื่อภาครัฐ 8 ประเทศ ได้ประกาศยอมรับอำนาจศาลเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2501 หลังจากที่อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนมีผลใช้บังคับแล้วจึงได้มีศาลสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น หลักสำคัญของอนุสัญญา กล่าวคือ สิทธิในการดำรงชีวิต สิทธิในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา

¹⁵ พิษณุสินี วงศ์ปราโมทย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 13. หน้า 29-30.

สิทธิที่จะได้รับการคำนึงถึงชีวิตส่วนตัวและครอบครัวของบุคคล เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพทางความคิด จิตสำนึกและศาสนา สิทธิในการที่จะได้รับการเยียวยาที่ดี สิทธิในการครอบครองทรัพย์สินอย่างสุขสงบ สิทธิในการเลือกตั้งและการรับเลือกตั้ง¹⁶

อนุสัญญาแห่งยุโรปฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองและพัฒนาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระหว่างประเทศสมาชิก กำหนดหลักการเบื้องต้นที่มุ่งหมายเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิบางประการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานได้รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลไว้โดยชัดแจ้งในข้อ 8 ของอนุสัญญาความว่า

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ที่อยู่อาศัยและการสื่อสาร

2. การแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐ จะกระทำได้อีกเฉพาะแต่ เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ และการแทรกแซงดังกล่าวเป็นมาตรการที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยแห่งชาติ ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำคามผิดทางอาญา การคุ้มครองสุขภาพหรือจิตใจ หรือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น¹⁷

อนุสัญญาดังกล่าวกำหนดให้รัฐสมาชิกให้ความคุ้มครองบุคคลที่อยู่ในประเทศของตนให้เป็นไปตามอนุสัญญาโดยไม่จำกัดเฉพาะคนที่มีสัญชาติของประเทศนั้นเท่านั้น โดยสิทธิขั้นพื้นฐานประกอบด้วยสิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการเคารพต่อชีวิตส่วนตัวและครอบครัว เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพด้านความคิด ความเชื่อ การนับถือศาสนา และการห้ามมิให้รัฐสมาชิกมีบทลงโทษประหารชีวิต ห้ามกระทำการทรมาน ห้ามมีการลงโทษที่ปราศจากมนุษยธรรม ตลอดจนห้ามเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

ศาลสิทธิมนุษยชนจัดตั้งในปี พ.ศ.2502 ทำหน้าที่พิจารณาคำร้องที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิต่างๆของบุคคลที่ระบุอยู่ในอนุสัญญาและมีผู้พิพากษาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประเทศสมาชิกทั้ง 47 ประเทศเป็นผู้พิจารณา ถึงแม้ว่าคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป จะไม่มีผลเหนือศาลภายในหรือไม่มีผลบดบังคำพิพากษาของศาลภายในก็ตาม แต่ผลกระทบของคำพิพากษาที่สำคัญที่สุด คือ ทำให้ประเทศสมาชิกได้ปรับปรุงกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับ

¹⁶ พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 13. หน้า 31-32.

¹⁷ เนตรนภา พุทธสุวรรณ. (2550). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 1-5.

อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชน แห่งยุโรปเป็นที่ยอมรับว่ามีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติตามได้¹⁸

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเป็นกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน คำพิพากษาของศาลได้ซึมแทรกเข้าสู่ระบบกฎหมายของประเทศสมาชิก ก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย อันเป็นประโยชน์แก่กลุ่มคนที่ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบในสังคม ทั้งยังเป็นบรรทัดฐานในการใช้ การตีความสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานขององค์การต่างๆ ในองค์การสหประชาชาติ หรือองค์การในระดับภูมิภาคอื่นๆ

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กวางแนวทางในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ข้อ 12 ว่า

1. ประเทศสมาชิกรับรองสิทธิให้เด็กแสดงความคิดเห็นของตนได้โดยเสรี ไม่ว่าจะในเรื่องใด ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กมีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก

2. ให้เด็กมีโอกาสออกเสียงในการพิจารณาของศาลและในทางปกครอง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายภายใน¹⁹

ข้อ 37 วางแนวทางในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนไว้ว่า

ให้รัฐสมาชิกรับรองสิทธิเด็กในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ โดยไม่ขอบด้วยกฎหมาย เคารพศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ โดยเด็กที่ถูกลิดรอนมีสิทธิขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย²⁰

ข้อ 40 วางแนวทางในการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชนไว้ว่า

กำหนดให้รัฐสมาชิก รับรองสิทธิเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่จะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม²¹

¹⁸ ทีมประเทศไทย ณ กรุงบรัสเซลส์และส่วนราชการไทยทุกแห่งในยุโรป. (2562). *คนไทยมีสิทธิรับความคุ้มครองภายใต้ The European Convention on Human Rights*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:<http://www.thaieurope.net/คนไทยมีสิทธิรับความคุ้มครอง>. [2562, 1 กุมภาพันธ์].

¹⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. ข้อ 12.

²⁰ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. ข้อ 37.

²¹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. ข้อ 40.

กล่าวโดยสรุป การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน กล่าวคือ สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ กฎหมายมุ่งเน้นการลงโทษเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการใช้หลักการแก้แค้น และให้แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น กฎหมายมุ่งเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพ และอนาคตของเด็กหรือเยาวชน รวมถึงการแสวงหามาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลแห่งสหประชาชาติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน

2.3 ทฤษฎีและสาเหตุเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนับวันจะมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากพฤติกรรม ผ่าฝืนระเบียบ (Deviant Behavior) ลักษณะความประพฤติเกรง สภาพความเป็นอยู่ทางสังคม และลักษณะประจำตัวของบุคคลที่กระทำความผิด การที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ถือได้ว่าเป็นการกระทำผิดของเด็กเท่านั้น ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม ทั้งนี้ เพราะเด็กและเยาวชนเหล่านั้น อาจกระทำไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งบุคคลหลายฝ่ายในสังคมต่างยินดีให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต

2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ทฤษฎีทางอาชญวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน ได้แก่

2.3.1.1 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Imitation)

ทาร์ต (Gabriel Tarde) นักอาชญวิทยาชาวฝรั่งเศสริเริ่มแนวความคิดทฤษฎี การเลียนแบบ อธิบายว่า อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์เป็นปัจจัยต่อการเกิดอาชญากรรม แนวความคิดนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่ออาชญากรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่มีวิธีการและเทคนิคของการกระทำความผิดในลักษณะที่เหมือนและคล้ายกันเป็นปัญหาลูกโซ่ ทาร์ตได้ศึกษาตัวอย่างของอาชญากรรมหลายรูปแบบ จึงได้ตั้งทฤษฎีการเลียนแบบขึ้นมา กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าจะเลียนแบบผู้ที่มีฐานะสูงกว่า อาชญากรรมหลายชนิดที่เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นสูงและแพร่หลายไปในหมู่ชนชั้นต่ำ โดยการเลียนแบบ ทาร์ตเชื่อว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะเลียนแบบแฟชั่นและประเพณีของคนอื่น กลุ่มชนเดียวกันจะมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องแฟชั่นและประเพณีอย่างช้า ๆ แต่ถ้ากลุ่มที่แตกต่างกันติดต่อกันจะส่งเสริมให้เกิดการเลียนแบบกันมากขึ้น โดยมนุษย์จะเลียนแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ถ้าหากว่าพฤติกรรมเก่าๆ หลายแบบขัดแย้งกัน ทฤษฎีการเลียนแบบเชื่อว่า การเลียนแบบเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งและการเลียนแบบก่อให้เกิดอาชญากรรม และอาชญากรรมจะแพร่

ไปในลักษณะเดียวกับเฟชั่น ทาร์ตจึงได้บุกเบิกแนวความคิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเห็นว่าอาชญากรก่ออาชญากรรมได้ เพราะเคยรู้เคยทดลองและเคยเห็นมาก่อน ดังนั้น ถือได้ว่าอาชญากรรมเกิดจากการเลียนแบบ²²

2.3.1.2 ทฤษฎีคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Different Association)

ซุตเธอร์แลนด์ นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันผู้คิดค้น “หลักอาชญาวิทยา” (Principle of Criminal) และเป็นผู้สร้าง “ทฤษฎีคบหาสมาคมที่แตกต่าง” (Theory of Differential Association) ได้ให้ข้อคิดเห็นเป็นประเด็นสำคัญว่า “พฤติกรรมของอาชญากรรมเรียนรู้กันได้โดยการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม และความประพฤติที่สื่อแสดงออกมาในลักษณะที่จะเป็นอาชญากรนั้น ขึ้นอยู่กับความแตกต่างในช่วงระยะเวลาและความสม่ำเสมอในการติดต่อหรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จากข้อคิดเห็นดังกล่าว ซุตเธอร์แลนด์ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าพฤติกรรมของอาชญากรรมสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ โดยขบวนการ ต่อไปนี้

ซุตเธอร์แลนด์ เชื่อว่าพฤติกรรมของอาชญากรรมมิใช่เป็นการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ แต่เกิดจากการเรียนและฝึกรอบม ด้วยเหตุนี้บุคคลที่มีได้รับการฝึกรอบมให้ประกอบอาชญากรรม จะไม่ได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมของอาชญากร พฤติกรรมของอาชญากรรมสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลอื่นโดยขบวนการติดต่อ ซึ่งขบวนการติดต่อนี้เป็นได้ทั้งการอบรม สั่งสอน ได้พบเห็นหรือรับรู้จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมา รวมทั้งการเรียนแบบจากวิธีการต่างๆ

หลักสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรรม จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การติดต่อย่างผิวเผิน หรือการพบปะชั่วคราว รวมถึงการได้พบเห็นจากภาพยนตร์และหนังสือพิมพ์อย่างฉาบฉวย ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการถ่ายทอดพฤติกรรมของอาชญากรรม²³

การเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรรมจะประกอบด้วยวิธีการที่จะประกอบอาชญากรรม ซึ่งอาจจะมีความยากง่ายแตกต่างกันออกไป และแรงบันดาลใจ แรงขับเคลื่อนภายในความมุ่งหมาย และทัศนคติ

การเรียนรู้ถึงแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนภายในดังกล่าว จะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติต่อกฎหมายของบ้านเมืองในทางที่นิยมชมชอบหรือเป็นปฏิบัติก็ได้

²² อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 93.

²³ จารุวรรณ คงยศ. (2551). *การปรับตัวของผู้ต้องขังให้เข้ากับสภาพเรือนจำ: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำคลองเปรม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 13.

ทั้งนี้ เพราะบางสังคมสมาชิกจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักเคารพในกฎหมายของบ้านเมือง แต่ในกลุ่มนอกกฎหมาย หรือคิดว่าตนเองอยู่นอกกฎหมาย ย่อมจะถือว่าการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองเป็นค่านิยมที่จะได้รับการยกย่อง

เด็กกระทำความผิด เพราะเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่มีความค่านิยมมากกว่า เพราะโดยธรรมชาติแล้ว พฤติกรรมของเด็กจะดีหรือเลวย่อมขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมที่จะชักนำไป หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่กลายเป็นอาชญากรก็เพราะมีความเกี่ยวข้องและความเคยชินต่อพฤติกรรมทางอาชญากร จนถลำตัวเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลทางวัฒนธรรมของหมู่โจร

การคบหาสมาคมที่แตกต่าง หมายถึง ความแตกต่างในช่วงระยะเวลา ความสม่ำเสมอ และลำดับเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของอาชญากรรม และในการศึกษาพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น จะพบว่าความประพฤติก่อจะเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่จะเกิดขึ้นได้ขณะที่เด็กกำลังพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ โดยพฤติกรรมดังกล่าวนี้ถ้าเกิดขึ้นตลอดเวลาระยะเวลาของการพัฒนาการและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอแล้วความประพฤติก่อจะกลายเป็นพฤติกรรมของอาชญากรรมได้ในอนาคต²⁴

ขบวนการของการเรียนรู้ พฤติกรรมของอาชญากรรมสัมพันธ์กับแบบของอาชญากร และแบบที่ต่อต้านอาชญากร ซึ่งเกี่ยวกับกลไกของการเรียนรู้ กล่าวคือ การเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรรมไม่จำกัดอยู่เพียงขบวนการของการเลียนแบบเท่านั้น บุคคลที่ถูกชักชวนหรือหลอกล่อก็อาจจะเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรรมได้โดยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นการเลียนแบบ

ขณะที่พฤติกรรมของอาชญากรรม เป็นการแสดงออกถึงความต้องการ โดยทั่วไปและค่านิยม แต่พฤติกรรมของอาชญากรรมไม่สามารถจะอธิบายหรือตัดสินได้จากความต้องการและค่านิยมนั้นๆ ในขณะที่พฤติกรรมปกติก็เป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมเดียวกัน

2.3.1.3 ทฤษฎีความต้องการ (Theory of Need)

มาสโลว์ (Abraham Maslow) อธิบายว่า คนเราทุกคนจะมีพฤติกรรม การกระทำ เป็นไปตามความต้องการของแต่ละคน เราต้องการสิ่งใดก็จะมีพฤติกรรมเพื่อให้ได้ในสิ่งที่เราต้องการโดยลำดับความต้องการของมนุษย์ เริ่มจากความต้องการพื้นฐานไปจนถึงสูงสุด 5 ระดับ ได้แก่

ระดับที่หนึ่ง ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)

ระดับที่สอง ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)

²⁴ อัจฉริยา ชูตินันท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 17. หน้า 93-95.

ระดับที่สาม ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs)

ระดับที่สี่ ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem needs) และ

ระดับที่ห้า ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

แนวคิดของมาสโลว์ สามารถนำมาใช้อธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดได้ กล่าวคือ คนเรามีความต้องการที่จะตอบสนองความต้องการในแต่ละขั้นของตนเอง แต่เมื่อไม่สามารถบรรลุความต้องการของตนเองโดยวิถีทางที่สังคมยอมรับได้ เขาจึงตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยไม่ยึดหลักวิถีทางที่สังคมยอมรับ คือ การละเมิดกฎหมาย²⁵

2.3.1.4 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) อธิบายว่า แรงขับที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ผลักดันให้มนุษย์กระทำความผิด โดยไม่คำนึงสภาพแวดล้อม ทฤษฎีนี้กล่าวว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ที่ก่อรูปขึ้นมาในลักษณะแตกต่างกันนั้นเป็นผลมาจากส่วนต่าง ๆ ที่เรียกว่า Id, Ego และ Super Ego กล่าวคือ

Id เป็นโครงสร้างทางจิตใจขั้นพื้นฐาน มีลักษณะสัญชาตญาณที่ฝังลึกเป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มาจากแรงผลักดันทางชีววิทยา Id เป็นสภาพจิตใจที่ยังไม่ได้รับการขัดเกลา เป็นความคิดความต้องการแรกเริ่มและสำคัญของชีวิต เช่น ความต้องการอาหารความต้องการทางเพศ นอกจากนี้ Id ยังเป็นองค์ประกอบที่คิดมาตั้งแต่กำเนิด องค์ประกอบนี้จะช่วยให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองหลังเกิด และถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของจิตใต้สำนึกที่มีต่อสภาพต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ภาวะจิตใจขั้นนี้ยังไม่มีการพัฒนา

Ego เป็นส่วนประกอบที่สองของบุคลิกภาพ เป็นองค์ประกอบที่ได้รับการพัฒนาจาก Id เมื่อผ่านการเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อม Ego ยังไม่ได้รับการปรุงแต่งทางสังคม จิตใจขั้นนี้เริ่มรู้จักและเข้าใจอะไรมากขึ้น คือ เริ่มรู้จักตัวเอง รู้จักภาวะที่เป็นความจริง เหตุการณ์ บุคคล และสถานที่ เริ่มมีความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ในความเป็นจริง

Super Ego เป็นภาวะจิตใจขั้นสูงสุด มีการขัดเกลาพัฒนาด้วยการที่คนนั้นได้รับการอิทธิพลจากศีลธรรม ศาสนา การคำนึงถึงความผิดสำนึกบาป การยึดมั่นในจารีตประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคม ประสพการณ์ที่เด็กได้รับการถูกลงโทษ การอบรมสั่งสอน ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่ควรกระทำ และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเว้น การปฏิบัติตัวของเด็กจะได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นข้อขัดแย้งระหว่าง

²⁵ วรณวิมล ไรวงษ์. (2556). *การตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. หน้า 27.

วัตถุประสงค์ที่แท้จริง ที่สำคัญจิตใจขั้นนี้จะคำนึงถึงความคิด ความรู้สึกที่เป็นนามธรรม เช่น ความผิด ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์

จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ตั้งกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า ถ้ามุขยพบกัเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมหรือมีสิ่งเร้าต่าง ๆ มากกระตุ้นให้เกิดความต้องการอย่างใด อย่างหนึ่ง จิตใจจะเกิดความขัดแย้งสองอย่างคือ การกระทำที่ถูกต้อง และการกระทำในสิ่งที่ผิด ถ้ามุขยใดมีภาวะจิตใจก่อนไปในทางที่ Super Ego สูงกว่า Id และ Ego มุขยคนนั้นก็จะเลือก ไม่กระทำผิด สามารถเอาชนะใจตนเองได้ ไม่น้อมต่ำไปในทางที่ไม่ดี²⁶

2.3.1.5 ทฤษฎีพัฒนาการ (Theory of Developmental)

ทฤษฎีที่เน้นการพัฒนาการ โดยมุ่งเน้นไปที่สังคม การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น อิริกสัน (Erikson) ให้ความหมายของการพัฒนาการว่า เป็นกระบวนการทางสภาพทางชีวะ จิตใจ และทาง สังคมที่มีวิวัฒนาการ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการ คือ แรงขับจากภายในร่างกาย อิทธิพลจาก วัฒนธรรม และลักษณะของแต่ละคน เป็นตัวการที่ทำให้แต่ละคนแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ อิริกสัน ได้แบ่งขั้นการพัฒนาของวัยออกเป็น 8 ระยะ ซึ่งจะพัฒนาเป็นบุคลิกภาพ ดังนี้

ระยะที่หนึ่ง การไว้ใจหรือการไม่ไว้ใจขั้นพื้นฐาน (Basic trust and basic mistrust) ในขั้นนี้เด็กจะมีอายุแรกเกิดถึง 1 ปี

ระยะที่สอง การเป็นตัวของตัวเอง และการสงสัย (Autonomy, shame and doubt) เด็กจะมีอายุตั้งแต่ 1-3 ปี

ระยะที่สาม ความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiate and guilt) เด็กจะมีอายุ ตั้งแต่ 3 - 6 ปี

ระยะที่สี่ ความขยันหมั่นเพียรและการมีปมด้อย (Industry and inferiority) เด็กจะมี อายุตั้งแต่ 6-11 ปี

ระยะที่ห้า เอกลักษณะและความสับสนของเอกลักษณะ (Identify and identify confused) เด็กจะมีอายุ ตั้งแต่ 11 - 19 ปี

ระยะที่หก ความสนิทและการแยกโดดเดี่ยว (Intimacy and isolation) เริ่มตั้งแต่ อายุ 18 - 45 ปี

ระยะที่เจ็ด การกำเนิดและการอยู่กับที่ (Generativity and stagnation) เริ่มตั้งแต่ อายุ 45 - 65 ปี และ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32-33.

ระยะที่เปด ความมั่งคั่งสมบูรณ์และความสิ้นหวัง (Integrity and Despair) อยู่ในช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไป²⁷

จากทฤษฎีดังกล่าว พัฒนาการในช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งถ้ามีเหตุการณ์หรือสิ่งเร้าที่ไม่ดีเกิดขึ้นก็ย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กหรือเยาวชนในช่วงวัยนั้น และพัฒนามาเป็นบุคลิกที่ขัดแย้งต่อสังคมได้ เช่น ตามธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความอยากรู้อยากเห็นอยากลองมาก การที่อยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อน หรือบุคคลที่ใช้ สารเสพติด ย่อมมีความเสี่ยงสูงที่จะถูกชักจูงให้ใช้สารเสพติดต่างๆ ซึ่งวัยรุ่นมักไม่กล้าปฏิเสธเพราะกลัวเพื่อนไม่คบ หรือถูกเพื่อนทำหาย หรือบางคนใช้เพราะต้องการการยอมรับในสังคมเพื่อน แต่เมื่อลองแล้วก็ติดสารเสพติดนั้น หรือในกรณีปัญหาบุคลิกภาพ ช่วงวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพอย่างชัดเจน ทั้งนี้สัจใจคอ ความคิด การกระทำ มีรูปแบบที่สม่ำเสมอ จนสามารถคาดการณ์ได้ว่าในเหตุการณ์แบบนี้ บุคคลนั้นจะแสดงออกอย่างไร

ทั้งนี้ ประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ผ่านมา ส่งผลถึงบุคลิกภาพของวัยรุ่นด้วย ในทางตรงข้าม ถ้าเด็กหรือเยาวชนในช่วงวัยรุ่นประสบกับอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ขาดผู้ปกครองคอยดูแลสั่งสอน ประสบกับเหตุการณ์ที่รุนแรง หรือมีการเรียนรู้แบบผิดๆ จะทำให้เกิดปัญหาบุคลิกภาพได้ ทำให้ปรับตัวได้ช้า เข้ากับคนอื่นยาก เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง หรืออาจนำไปสู่อาการผิดปกติทางบุคลิกภาพได้ นอกจากนี้ อาจจะมีพฤติกรรมเกรงชอบทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนโดยตนเองพอใจ เช่น การละเมิดสิทธิผู้อื่น การขโมย น้อ โกง ทำร้ายผู้อื่น ละเมิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพัฒนาบุคลิกที่ต่อต้านสังคม เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีโอกาสก่ออาชญากรรมได้

2.3.2 สาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

สาเหตุการกระทำผิดความผิดของเด็กและเยาวชน อาจเนื่องมาจากความบกพร่องทางร่างกาย หรือจิตใจประกอบด้วยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ยั่วยุให้เด็กหรือเยาวชนถลำกระทำผิดตลอดจนสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพ อนามัย ปัญหาด้านการเรียนรู้ ปัญหาด้านอารมณ์ และพฤติกรรมหรือปัญหาอื่น

การรู้ถึงปัญหาและสาเหตุการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนแต่ละคนจะช่วยให้ทราบแนวทางในการพิจารณาคดีอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งการบำบัด แก้ไขพฤติกรรม และป้องกันมิให้กระทำผิดต่อไป สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็ก แยกออกได้ ดังนี้

สาเหตุจากตัวเด็กและเยาวชน เด็กที่กระทำผิดจำนวนมากพบว่า มีปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ ลักษณะร่างกายที่ผิดปกติ ปัญหาพิชสุราเรื้อรัง เป็นเหตุผลักดันและส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน กล่าวคือ สติปัญญาและจิตใจ อุนิสิขบางอย่างและโรคที่สามารถ

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

ถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกหลาน ลักษณะทางพันธุกรรมที่สามารถถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกหลานได้ เช่น จิตใจบกร่อง ปัญญาอ่อน บุคลิกภาพทราม รวมถึงความรู้สึกทางเพศที่ผิดปกติ ทำให้เด็กมีปมด้อยและมีพฤติกรรมก้าวร้าวและต่อต้านบรรทัดฐานของสังคม มองโลกแตกต่างไปจากคนปกติทั่วไป สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้เด็กมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่ายขึ้น

สาเหตุจากสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของเด็กเริ่มตั้งแต่ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คือ ครอบครัว เพื่อนบ้าน ชุมชน โรงเรียน เพื่อน รวมทั้งสภาพสังคมทั่วไป อันได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สื่อมวลชน และอื่น ๆ อีกมากที่เด็กได้ประสบตลอดเวลาที่เติบโต ได้แก่

ครอบครัวและบ้าน เป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญอันดับแรก ในการสร้างลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าครอบครัวมีความสุข มีการเลี้ยงดูอบรม เอาใจใส่ดี เด็กก็จะเจริญเติบโตเป็นคนดี ประพฤติดี แต่ถ้าครอบครัวไม่มีความสุข ขาดความรักขาดการเอาใจใส่ เด็กก็จะหันไปหาเพื่อนและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ซึ่งอาจชักนำไปในทางที่ไม่ดีได้ง่าย ครอบครัวแบบนี้ เรียกว่า “ครอบครัวบกพร่อง”²⁸

Sheldon & Glueck นักสังคมวิทยาที่มีชื่อเสียง อธิบายว่า “ครอบครัวบกพร่อง” หมายถึง การขาดความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เด็กขาดความอบอุ่นและความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครองในครอบครัว

Toby Jackson ศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีผลต่อทัศนคติของเด็กที่มีต่อสังคมทั่วไปอย่างมาก นอกจากนี้ ยังมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกอีกด้วย

การศึกษา ทำให้เด็กมีความรู้มีความคิดที่ถูกต้อง สถานศึกษาเป็นที่อบรมดูแลรองจากสถาบันครอบครัว แต่ในปัจจุบันมีสถานศึกษาหลายแห่งที่ไม่สามารถควบคุมดูแลเด็กนักเรียนที่มีค่านิยมและทัศนคติที่ผิดเชื่อฟังรุ่นพี่ เป็นเหตุให้มีการทะเลาะกันอย่างรุนแรง

Kenneth และ Schafer ได้ศึกษาและทำการวิจัย โดยพบว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งเพราะมีประสบการณ์ด้านลบในสถานศึกษา การคบเพื่อน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนกระทำผิด หากคบเพื่อนที่นิสัยเกเรมีความประพฤติไม่ดี อาจจะทำให้เด็กที่มีความประพฤติดี กระทำผิดได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเด็กหรือเยาวชนนั้นครอบครัวมีปัญหา ก็มักจะมารวมตัวกันเป็นแก๊งค์และแสดงพฤติกรรมที่ขัดกับบรรทัดฐานของสังคม ละเมิดกฎหมาย ชอบใช้วิธีรุนแรงและใช้กำลังในการตัดสินปัญหา

Sutherland นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียง ได้วิจัยเกี่ยวกับการคบหาสมาคมของเด็กวัยรุ่น พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพราะเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่น่าทึ่งประหลาด

²⁸ ประเทือง ธนิยผล. (2555). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 9-11.

แสดงถึงความเก่งกล้านำนานิยมมากกว่าการปฏิบัติตามกฎหมาย และพฤติกรรมทางอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้และคบหาสมาคม

สภาพแวดล้อมและอิทธิพลจากชุมชน มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เด็กที่เติบโตมาในละแวกบ้านที่มีสิ่งแวดล้อมไม่ดี จะมีแนวโน้มสู่การกระทำผิดได้โดยง่าย พฤติกรรมของเด็กกระทำผิดมักจะใช้ชีวิตนอกบ้านมากกว่าอยู่ในบ้าน เตรีอเตรไปตามที่ต่าง ๆ คบเพื่อนที่มีความประพฤติน่าไปในทำนองเดียวกัน ชักชวนกันเสพของมีนเมา สารเสพติด มั่วสุมตามแหล่งอบายมุข โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่มีพวกมิจฉาชีพและแหล่งมั่วสุมอบายมุข ย่อมทำให้เด็กและเยาวชนคุ้นชินกับพฤติกรรมดังกล่าว

สาเหตุทางเศรษฐกิจ สังคมที่ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพสูง ส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้นตามมา ครอบครัวส่วนใหญ่ก็จะประสบปัญหาเศรษฐกิจ เพราะรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ค่าเลี้ยงดูมีไม่พอ ครอบครัวพ่อแม่ทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง เด็กต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน คบเพื่อนฝูงไม่ดี นำไปสู่และการกระทำผิดของเด็กและการก่ออาชญากรรม

พฤติกรรมจากสื่อมวลชนและความเจริญทางเทคโนโลยีของการสื่อสารที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กได้รับรู้สิ่งที่ไม่ดีและกระตุ้นไปในทางผิดศีลธรรม และเนื่องจากความอ่อนต่อโลกและวุฒิภาวะที่ยังไม่เติบโต มีความอยากลอง มีค่านิยมที่ผิด ๆ ชอบการเลียนแบบ ทำให้ไม่อาจที่จะคิดถึงผลเสียที่ตามมาได้ เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์²⁹

Wibur L. Schraman ได้ศึกษาพบว่า เด็กเรียนรู้และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อมวลชน มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความดูแลเอาใจใส่ของครอบครัว การอบรมของโรงเรียนและการคบเพื่อน ในปัจจุบันสื่อที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน ได้แก่ สื่อลามกอนาจาร ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความอยากรู้อยากลองด้วยวัยที่กำลังจะเจริญเติบโตมักจะอยากลองเรื่องเพศ นำไปสู่การกระทำผิดทางเพศ เช่น การข่มขืน กระทำอนาจาร สื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กอีกอย่างคือ เกมส์ (Game) เด็กที่ติดเกมมักจะโดดเรียนไปเล่นเกม เมื่อมีพฤติกรรมติดเกมส์ เด็กและเยาวชนจะซึมซับพฤติกรรมจากเกมส์ที่มีความรุนแรง ทำร้าย ทำลาย ฆ่าสังหาร ดังที่ปรากฏให้เห็นเป็นข่าวอยู่บ่อยครั้งว่าการกระทำผิดของเด็กเกิดขึ้นเพราะพฤติกรรมเลียนแบบจากเกมส์

ยาเสพติด เป็นบ่อเกิดของอาชญากรรมและการกระทำผิดของเด็ก ปัจจุบันการแพร่ระบาดของยาเสพติดและสารเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงที่กระทบถึงความมั่นคงของชาติ เพราะเด็กและเยาวชนตกเป็นทาสของยาเสพติดและสารเสพติดมีจำนวนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และพบว่าอายุเฉลี่ยน้อยลงทุกที ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีความอ่อนเยาว์

²⁹ ประเทือง ธนียผล. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 27. หน้า 11-16

อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง เมื่อคิดยาเสพติดแล้วก็จะเสื่อมโทรมทั้งร่างกายและจิตใจ ต้องชวนชาย
หามาเสพให้ได้ ไม่ว่าด้วยวิธีการใด ๆ ในที่สุดก็จะกระทำผิดเพื่อให้ได้เงินมาซื้อยาเสพติด

เรื่องเพศ เด็กและเยาวชนในปัจจุบันได้รับรู้และถูกระตุ้นในเรื่องเพศจากสื่อต่าง ๆ ทำให้
เกิดความอยากรู้อยากทดลองมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร มีหลายรายที่ได้เสพยาเสพติด
อารมณ์ทางเพศแล้วหาโอกาสกระทำผิดทางเพศ เช่น ข่มขืนผู้อื่น หรือก่ออาชญากรรม ลักทรัพย์
วิ่งราว จี้ปล้น เพื่อนำเงินที่ได้จากการกระทำผิดนั้นไปซื้อบริการทางเพศในสถานบันเทิง

กล่าวโดยสรุป การทราบสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีประโยชน์
ในการทราบถึงสาเหตุของเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิด ส่งผลให้สามารถเลือกใช้วิธีการ
สำหรับเด็กและเยาวชนแก่ผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสม วัตถุประสงค์ในการที่ต้องทราบสาเหตุ
การกระทำผิด เพื่อพยายามหาวิธีที่จะป้องกันปัญหาถึงสาเหตุในการกระทำผิดหรือตัดทอนสาเหตุ
รวมถึงแนวโน้มนั้นๆ เสีย กล่าวคือ หากศาลทราบถึงสาเหตุที่เด็กและเยาวชนได้กระทำความผิด เพราะ
บิดามารดาประพฤติไม่ดี เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมให้บุตรเห็น ศาลก็อาจเลือกใช้วิธีแยกเด็กหรือ
เยาวชนผู้กระทำผิดออกจากบิดามารดา โดยศาลอาจสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นให้ไปอยู่ใน
ความดูแลของบุคคลหรือองค์กรอื่นที่เหมาะสมกว่า หรือส่งตัวไปรับการฝึกและอบรม
ในสถานฝึกและอบรมของสถานพินิจ เป็นต้น เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนนั้นได้ไปอยู่ใน
สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญา
กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจะต้องปฏิบัติ
และดำเนินการอย่างไรต่อเด็กและเยาวชน โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจะเข้ามามีบทบาทหน้าที่
ในการดูแลเด็กและเยาวชน

2.4.1 แนวคิดพื้นฐานในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน มีหลักการพื้นฐาน ที่ต้องการให้
เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้นรู้สำนึกถึงความผิดที่ตนได้กระทำ และพร้อมยอมรับผิดชอบในสิ่งที่
ตนเองกระทำนั้น โดยมีสถาบันครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคอยช่วยเหลือดูแลให้
คำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีขั้นตอนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นระบบยึด
แนวทางการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนให้ตรงจุด เน้นการแก้ไขที่ครอบครัวควบคู่ไปกับการ
แก้ไขปัญหาจากตัวเด็กและเยาวชน องค์กรที่ทำหน้าที่นี้คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว มุ่งคำนึงถึง
บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และภาวะแห่งจิตของเด็กและเยาวชน ใช้ความเหมาะสมกับตัวเด็กหรือ

เยาวชนและพฤติกรรมเฉพาะเรื่อง อันเป็นไปตามมาตรฐานการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน³⁰

2.4.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล เริ่มตั้งแต่การมีสภาพเป็นบุคคล โดยเด็กและเยาวชนจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในลักษณะพิเศษที่มีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งได้รับอิทธิพลของแนวคิดที่สำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก

คำว่า ประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่รอด หรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก สังคมในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเด็กมากขึ้น โดยมองว่าเด็กนั้นเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าที่ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองประกอบกับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งผลจากการเล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กดังกล่าวนำไปสู่แนวคิดที่ต้องการให้ความสำคัญแก่คุณค่าของเด็กมากขึ้น อันเป็นการเน้นไปที่ประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก และในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการปฏิบัติต่อเด็กนั้นจะมุ่งพิจารณาจากมุมมองของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ โดยมองว่าการกระทำใด ๆ น่าจะเป็นประโยชน์สำหรับเด็กมากกว่า

จึงกล่าวได้ว่าข้อกำหนดเหล่านี้ถูกวางกรอบจากผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจในสังคมมากกว่าการคำนึงถึงตัวตนที่มาจากตัวเด็กเอง

อนึ่ง หลักการว่าด้วยประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กนั้นน่าจะเป็นข้อกำหนดที่มีพื้นฐานมาจากความต้องการของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อพิจารณาถึงความต้องการของเด็ก ตามธรรมชาติ ซึ่งอยู่บนประโยชน์สูงสุดของเด็ก อาจกล่าวได้ว่าการพิจารณาถึงความต้องการของเด็กเพื่อนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กจึงต้องพิจารณาในหลายแง่มุม ได้แก่ ความต้องการอันเนื่องมาจากธรรมชาติของความเป็นเด็ก ความต้องการทางด้านสุขอนามัย ความต้องการเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม ความต้องการในแง่ของการกำหนดวัฒนธรรม

ดังนั้น ในการบัญญัติกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด หรือกฎหมายที่กำหนดวิธีการลงโทษแก่เด็กหรือเยาวชน จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กประกอบกับมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เห็นว่าเด็กและเยาวชนทุกคนซึ่งไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนทั่วไปหรือ

³⁰ ญัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*.

กรุงเทพฯ: เดือนตุลา. หน้า 84.

เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส หรือไม่ว่าในลักษณะใดจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิ ในฐานะบุคคล มีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน โดยสิทธิของเด็กและเยาวชนถือเป็น สิทธิประเภทหนึ่งในกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่ต้องได้รับการปกป้องมากกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งเด็กและ เยาวชนอาจเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจากการกระทำผิดที่เนื่องมาจากความสามารถทางภาวะ อารมณ์ ร่างกาย สติปัญญาที่ไม่เท่ากับบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ จึงจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิ เป็นพิเศษ เด็กและเยาวชนแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ต้องมีแนวคิดที่ครอบคลุมถึงสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนควรได้รับ

การที่เด็กหรือเยาวชนจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นบุคคลที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมหรือ มีพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือไม่นั้น ย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้รับการฝึกอบรมและ การปฏิบัติจากบุคคลภายในครอบครัวที่ถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพล ของแนวคิดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่

แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่ เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุเมเรียนและบาบิโลเนียน และมีอิทธิพลสูงสุดในสมัยโรมัน เนื่องด้วยความเข้มแข็งของรัฐที่มาจากพื้นฐานทางครอบครัวและ ตระกูลที่มีการเลี้ยงดูเด็กให้เป็นบุคคลที่น่าอำนาจมาสู่อาณาจักรโรมันได้ ดังนั้น หัวหน้าครอบครัว จึงเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงมาก ดังปรากฏตามกฎหมายโรมันที่ให้สิทธิแก่ผู้ชายในอันที่จะหยิบยื่น ชีวิตหรือความตายให้แก่ภรรยาและบุตรเช่นเดียวกับที่กระทำกับทาส จนกระทั่งปัจจุบันแนวคิดนี้ ยังคงถือว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญในการที่จะดำรงสังคมส่วนรวมเอาไว้ได้ และ พ่อแม่ยังคงมีสิทธิและอำนาจเหนือบุตรอย่างเด็ดขาด โดยที่สังคมภายนอกหรือรัฐไม่สามารถเข้าไป แทรกแซงได้ ทั้งนี้ บิดามารดาย่อมจะปฏิบัติต่อบุตรของตนอย่างไรก็ได้หรือแม้กระทั่งการลงโทษ ถึงขนาดฆ่าบุตรของตนก็ย่อมกระทำได้ดังเช่นในอดีต

2. แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ

แนวคิดเด็กเป็นสมบัติของสังคมหรือรัฐ เกิดขึ้นจากแนวคิดของอริสโตเติล ซึ่งเป็น รากฐานของความคิดในเรื่องรัฐที่ว่ารัฐเป็นส่วนใหญ่ ปัจเจกชนเป็นส่วนย่อยที่ดำรงอยู่ในรัฐ ดังนั้น รัฐจึงมีความสำคัญกว่าปัจเจกชน และส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เป็นสมบัติ ของสังคมหรือรัฐขึ้น ส่วนพ่อแม่ไม่มีสิทธิและอำนาจในตัวเด็กน้อยกว่ารัฐ หรือบางทีอาจไม่มีสิทธิ อำนาจเหนือเด็กเลยโดยแนวคิดนี้ได้ปรากฏขึ้นตั้งแต่ในยุคนครรัฐของกรีก ซึ่งรัฐมีอำนาจเข้าไป อบรมเลี้ยงดูเด็กให้แข็งแกร่ง เพื่อที่จะเป็นนักรบของรัฐต่อไป ส่วนเด็กที่อ่อนแอจะถูกรัฐกำจัด ทิ้งไป และมีการสืบทอดแนวคิดดังกล่าวนี้มาจนถึงปัจจุบัน

3. แนวคิดเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะปัจเจกชน

รากฐานของแนวคิดเด็กมีสิทธิอำนาจในฐานะปัจเจกชนนี้ มาจากแนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งให้ความสำคัญกับบุคคลแต่ละคนว่าเป็นบุคคลที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอิงสิ่งใด และมีการแบ่งแยกได้อย่างชัดเจนจากสิ่งอื่น ดังนั้น แนวคิดนี้จึงมองว่าเด็กมีสิทธิอำนาจ และคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป และไม่ว่าเด็กจะอยู่ในความดูแลของพ่อแม่ เด็กก็ย่อมมีสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอยู่ในตัวด้วย อย่างไรก็ตาม สังคมหรือรัฐยังคงมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของเด็กเช่นเดียวกับพ่อแม่ โดยพ่อแม่มีสิทธิเป็นเจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดตราบเท่าที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกวิธี แต่หากเมื่อใดพ่อแม่บกพร่องหรือมีเหตุอันใดที่กระทำหน้าที่นั้นไม่ได้ สังคมหรือรัฐจะต้องเข้าไปช่วยเหลือหรือแก้ไขด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นปัจเจกชนของเด็กเอาไว้³¹

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรม มีหลักการที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน ทั้งนี้เพื่อต้องการคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก

2.4.3 แนวคิดพื้นฐานในการลงโทษทางอาญากับเด็กและเยาวชน

1. สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School of Criminology)

บุคคลสำคัญ คือ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) และเจรามี่ เบนธัม (Jeremy Bentham) ทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will) เป็นทฤษฎีที่นำเสนอการพิจารณาบทลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดที่บุคคลนั้นได้กระทำ เพราะถือว่าบุคคลมีเจตจำนงอิสระ มีเสรีภาพที่จะเลือกตามใจปรารถนาว่าจะกระทำความผิดหรือไม่ เสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายโดยยึดหลักการพื้นฐานเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน เสนอให้กำหนดนิยามของคำว่าอาชญากรรม โดยให้พิจารณาจากองค์ประกอบว่าเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภัยต่อสังคม ให้ความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษ เสนอให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต และการลงโทษที่ใช้วิธีการทรมาน โหดร้าย เสนอให้การพิจารณาคดีต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เป้าหมายของการลงโทษเพื่อการข่มขวัญและยับยั้งป้องกันมิให้บุคคลประกอบอาชญากรรมและหลักการที่สำคัญคือการกำหนดความหนักเบาของการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของอาชญากรรม (Equal punishment for the same crime) ซึ่งจะต้องกำหนดให้เหมาะสมกับลักษณะของความผิดต้องไม่มากจนกลายเป็นความโหดร้ายทารุณและต้องไม่น้อยเกินไปจนทำให้ผู้กระทำความผิดคิดว่าคุ้มค่าที่จะได้รับผลจากการประกอบอาชญากรรม ฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย และการพิจารณาความผิดของอาชญากรเป็นหน้าที่ฝ่ายตุลาการ

³¹ ฉัฐวสา ถัดรไพฑูรย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 29. หน้า 86-89.

กฎหมายลายลักษณ์อักษรต้องระบุนฐานความผิดและบทลงโทษให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนทราบและเพื่อป้องกันอาชญากรรม³² จุดอ่อนของทฤษฎีนี้ นักอาชญาวิทยาสำนักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิมมีความเห็นแย้งกับแนวคิดสำนักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิม นักอาชญาวิทยารุ่นต่อมาจึงได้เปลี่ยนแนวคิด โดยไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีที่ว่า “ต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด” มาเป็นแนวความคิดใหม่ที่ว่า “ต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด” (Punishment to fit the criminal) เห็นว่ามีความเหมาะสมและคำนึงถึงความเป็นจริงมากกว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรได้รับการยกเว้นหรือลดโทษตามความรู้สึกผิดชอบในขณะที่กระทำความผิด³³

2. สำนักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิม (Neo-Classical School of Criminology)

สำนักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิม นำเสนอให้มีการนำสาเหตุซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชญากรรมและเหตุอันควรปรานีมาประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อจะนำมาประกอบการพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษ

แนวความคิดทางทัณฑวิทยาของสำนักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิม หรือสำนักนีโอคลาสสิก คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลที่กระทำผิด สถานการณ์ในขณะที่กระทำผิด ประวัติผู้กระทำผิด ตลอดจนระดับความผิดในทางอาญา ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบต่อพิจารณาพิพากษาคดี และนำไปสู่ปัญหาของความไม่เป็นธรรมในการลงโทษ การใช้หลักเจตจำนงอิสระ (Free Will) อย่างเคร่งครัด โดยไม่จำกัดขอบเขตทำให้เกิดความไม่เหมาะสม ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็ก บุคคลวิกลจริต คนปัญญาอ่อน นอกจากนี้ ความขัดแย้งในหลักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิมปรากฏขึ้นจากความพยายามที่จะสร้างหลักกฎหมายอาญาให้มีเป็นสากล และให้มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ กฎหมายมุ่งประเด็นความเคร่งครัดจนไม่เปิดโอกาสให้ตีความ มองข้ามปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ มองปัญหาอาชญากรรมในลักษณะที่ง่ายเกินไป

แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาแก๊งค์ดั้งเดิมจึงพยายามปรับหลักการให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง โดยเสนอให้นำเหตุการณ์แห่งคดีมาพิจารณาประกอบในการลงโทษผู้กระทำผิด ทำให้ศาลให้ความสำคัญและนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ผู้กระทำผิดเผชิญอยู่มาพิจารณาคด้วย ศาลได้นำประวัติ และภูมิหลังของผู้กระทำผิดมาประกอบการพิจารณา ศาลยอมรับฟังคำให้การของผู้ชำนาญการในบางสาขา เช่น จิตเวช แพทย์ นักนิติเวช เพื่อนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ศาลเริ่มให้ความสนใจในกรณีพิเศษต่างๆ และนำกรณีพิเศษ

³² อัจฉริยา ชูตินันท์. (2555). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 67-68.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139 - 141.

มาประกอบการพิจารณาในการตัดสินโทษด้วย กรณีพิเศษที่ว่านี้ เช่น ผู้กระทำผิดเป็นเยาวชนที่น่าจะรู้ถึงผลของการกระทำหรือผลต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี³⁴

สำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิม แบ่งบุคคลออกเป็น 3 ประเภท เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง ผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ย่อมมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง นักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิมและนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิม ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่า บุคคลกลุ่มนี้น่าจะเป็นคนส่วนมากและมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ในการเลือกประพฤติปฏิบัติได้อย่างเต็มที่

ประเภทที่สอง เด็กและเยาวชน ย่อมมีความรับผิดชอบน้อยกว่าผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ นักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิมตระหนักถึงข้อจำกัดในการที่บุคคลกลุ่มนี้ไม่สามารถตัดสินใจเลือกกำหนดพฤติกรรมได้ตามเจตจำนงอิสระ (Free Will) ได้อย่างสมบูรณ์ อาจเนื่องมาจากความด้อยประสบการณ์ในชีวิต

ประเภทที่สาม คนวิกลจริตและคนปัญญาอ่อน สำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิมให้ความเห็นว่า บุคคลกลุ่มนี้ไม่สามารถแสดงเจตจำนงอิสระ (Free Will) ได้ ความจิตวิกลและความบกพร่องทางปัญญา จึงสามารถที่จะยกเป็นข้ออ้างของกฎหมายได้

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดการหาสาเหตุของการกระทำผิด นักอาชญาวิทยาสำนักที่ดั้งเดิมตระหนักถึงความสำคัญของคำพิพากษาของศาลที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่แตกต่างกัน ผลของคำพิพากษาที่แตกต่างกันนั้นจะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และยังเห็นว่าการนำบุคคลเข้าสู่ระบบเรือนจำไม่มีผลเป็นการลดหรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการผลักดันให้ผู้กระทำผิดเข้าสู่สภาพแวดล้อมที่อาจส่งเสริมลักษณะนิสัยในการกระทำผิดได้มากกว่าก่อนที่จะเข้าสู่ระบบเรือนจำได้ ด้วยเหตุนี้ทำให้นักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิมเสนอให้มีการปฏิรูปกฎหมายอาญา ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและความชั่วร้ายแห่งการกระทำ ส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากกว่ามุ่งเน้นการลงโทษ

3. สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology)

นักคิดที่สำคัญของสำนักปฏิฐานนิยม ได้แก่ ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) เอนริโก เฟอริรี (Enrico Ferri) และราฟาเอล การ์โฟาโล (Raffaele Garofalo) ลอมโบโรโซ เป็นบุคคลสำคัญที่เปลี่ยนแปลงวิธีคิดของนักอาชญาวิทยา ให้ความสนใจโดยมุ่งพิจารณาที่ “ตัวผู้กระทำผิด” เป็นสำคัญแทนที่จะพิจารณาจาก “การกระทำผิด”

³⁴ สุดสงวน สุธีสร. (2547). *อาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 46.

4. สาระสำคัญของแนวความคิดสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม

สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม เสนอแนวความคิดที่ให้ความสนใจการศึกษาอาชญากรรมไปสู่การศึกษาอาชญากร สำนักนี้เชื่อว่า ถ้าไม่มีอาชญากรย่อมไม่มีอาชญากรรม และการกำหนดโทษทางอาญาย่อมไม่มีความจำเป็น โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และสถิติเข้ามาประยุกต์ใช้ประกอบการศึกษา เสนอแนวความคิดว่า ผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่มุ่งที่การลงโทษ เสนอแนวความคิดว่า การกำหนดโทษต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล มิใช่เหมาะสมกับฐานความผิด (Individualization Punishment) เสนอแนวความคิดว่า การควบคุมผู้กระทำความผิดควรจำแนกแยกขังตามลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นรายๆ ไป เสนอแนวความคิดว่า มนุษย์ทุกคนต่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมซึ่งมีมูลเหตุจูงใจไปสู่การกระทำความผิดหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้ หรือเรียกว่า “เจตจำนงประสงค์” (Determinism) ฉะนั้น เมื่อมนุษย์กระทำความผิด สังคมและสิ่งแวดล้อม ควรจะรับผิดชอบต่อผู้กระทำความผิดนั้นด้วย อันเป็นที่มาของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี ซึ่งต้องพิจารณาหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และแก้ไขสาเหตุนั้น³⁵

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิด ที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นรากฐานสำคัญในการทำความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงมีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดให้แตกต่างจากผู้ใหญ่ และเพราะเหตุใดการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญาของบุคคลเหล่านี้จึง “ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม” และผู้กระทำ “มิใช่อาชญากร”

2.4.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลจะพิจารณาจากตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 ได้รับรองสิทธิของเด็กไว้ว่า การดำเนินมาตรการเกี่ยวกับเด็กรัฐสมาชิกต้องเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เด็กต้องได้รับความคุ้มครอง ต้องไม่เลือกปฏิบัติและการลงโทษต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัยและวุฒิภาวะ สถานภาพ ความคิดเห็นที่แสดงออกหรือความเชื่อของบิดามารดา หรือสมาชิกครอบครัวของเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้น หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ถือว่ามีความสำคัญต่อการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นอย่างมาก

³⁵ อัจฉริยา ชุตินันท์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 32. หน้า 71 - 72.

หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of the Child Principle) เป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี พ.ศ. 2522 มาตรา 16 (1) (d) ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ครอบคลุมทุกมิติในชีวิตของบุคคล กล่าวถึง ความเท่าเทียมกันของบุคคลในทางกฎหมาย เช่น ในทางกฎหมายแพ่งและกฎหมายครอบครัว อันเป็นหลักประกันความเท่าเทียมกันในชีวิตส่วนบุคคล

ในการยกร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 คณะกรรมการร่างฯ ไม่ได้มีการพิจารณาถึงความหมายของถ้อยคำผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก แต่ผู้สังเกตการณ์ประเทศเวเนซุเอลาได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก (all around) ได้แก่ สังคม จิตวิญญาณ การพัฒนาทางกายภาพ และศีลธรรม ความหมายที่ไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาการตีความทางกฎหมายและการนำไปปรับใช้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2315 ศาลประเทศอังกฤษในคดี Blissets Case คำพิพากษาตอนหนึ่งได้ตัดสินว่า ถ้าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่เห็นด้วย ศาลจะกระทำสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก

Steward W. Gagnon อธิบายไว้ว่า การพิจารณาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็กเป็นต้นเหตุแห่งคำถามไม่น้อยไปกว่าวัตถุประสงค์และคุณค่าแห่งชีวิตของเด็ก อาจสันนิษฐานได้ว่า เป็นวิธีการหรือเป็นมาตรการอย่างง่ายที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่เด็กมากที่สุด อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนต่อพัฒนาการของเด็กในทางสังคม กระบวนการรับรู้และอารมณ์³⁶

Navas Navarro อธิบายว่า ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กถือเป็นเครื่องมือทางกฎหมาย

Jean Zermatten อธิบายคำว่า “Best Interests” หมายถึง สภาวะแวดล้อมทั้งหมด (all circumstance) โดยที่ผลประโยชน์ของเด็กนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่มาก่อนผลประโยชน์อื่น ซึ่งคำว่า “Best” และ “Interests” เมื่อพิจารณาประกอบกันจะมีความหมายว่า ความผาสุก (wellbeing) ของเด็ก³⁷

อย่างไรก็ตาม การที่คณะกรรมการร่างฯ ไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ เนื่องจากคณะกรรมการฯ มีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการพิจารณาผลประโยชน์สูงสุด

³⁶ Steward W. Gagnon. (1974). *Third party custody: Where are we and where are we going (A view from down south and a peak at the nation)*. (Online). Available: http://www.texasbarcle.com/Materials/Events/4212/93467_01. [2019, 20 February].

³⁷ Jean Zermatten. (2009). *The Best Interests of the Child From the Literal Analysis to the Philosophical Scope*. (Online). Available: https://www.childsrights.org/documents/publications/wr/wr_best-interest-child 2009. [2019, 20 February].

ของเด็กนั้นควรที่จะได้รับการตัดสินเป็นการทั่วไป หรือให้สัมพันธ์กับสถานะแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจง เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็กอย่างแท้จริง

2.5 หลักสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

สิทธิถือเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้บุคคล ซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลไว้โดยเจาะจง และบุคคลจะได้รับประโยชน์โดยการใช้สิทธิทางศาลได้ เช่นเดียวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่อยู่ในฐานะของผู้ถูกกล่าวหาหรือฐานะของจำเลยทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา โดยถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันสำคัญที่พึงมี และต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน³⁸

แนวคิดในการรับรองสิทธิเด็กและเยาวชนนั้นได้เริ่มต้นขึ้นจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ (natural law school) ที่จะต้องได้รับการรับรองและความคุ้มครองโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ และผลจากแนวคิดดังกล่าวมิได้สร้างความคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนโดยทั่วไปเท่านั้น แต่หากมุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสหรือเสี่ยงต่อการกระทำผิดและเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำผิดด้วย ด้วยอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าวจึงส่งผลให้นานาอารยประเทศให้ความสำคัญและให้ความคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยปัจจุบันในแต่ละประเทศได้มีการจัดตั้งกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนพร้อมทั้งมีองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในทุกๆ ด้าน

2.5.1 หลักสากลในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนทั่วไป เด็กหรือเยาวชนที่ด้อยโอกาสหรือไม่ว่าในลักษณะใดย่อมต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิในฐานะบุคคลที่มีศักดิ์ศรีและการมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน โดยสิทธิของเด็กและเยาวชนถือเป็นสิทธิประเภทหนึ่งในกลุ่มสิทธิมนุษยชนที่ต้องมีการปกป้องคุ้มครองมากกว่าบุคคลทั่วไป เนื่องจากความสามารถทางสภาวะร่างกายและสติปัญญาที่มีความไม่เท่าเทียมกับบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษ³⁹

³⁸ หยุด แสงอุทัย. (2542). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 226.

³⁹ ปิยะวดี เดียวตระกูล. (2557). *การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาปัญหาและผลกระทบอันเกิดจากการไม่โอนคดีเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 96 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว*

2.5.2 หลักความคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

คำว่า “เด็กและเยาวชน” โดยทั่วไปอาจหมายถึง บุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุยังน้อย และจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอน ความช่วยเหลือ และความดูแลจากบุคคลที่อายุมากกว่าหรือบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งในการนิยามความหมายของคำว่า “เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด” (Juvenile Delinquent) ก็ย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศจะนิยาม และจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ เป็นสำคัญแต่โดยทั่วไปนานาชาติจะกำหนดหลักเกณฑ์อายุของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน 21 ปีบริบูรณ์ ในขณะที่กระทำความผิดหรือในขณะที่ฟ้องศาล หรือในขณะที่ศาลพิพากษา แล้วแต่กรณี โดยจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและจะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิภายใต้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน⁴⁰

อย่างไรก็ดี การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจะไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม (Crime) ดังเช่นการกระทำความผิดของผู้ใหญ่และไม่เรียกเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดว่าเป็นอาชญากร (Criminal) แต่จะเรียกการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่า การกระทำความผิดหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Delinquency) และจะเรียกผู้กระทำความผิดว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด (Juvenile Delinquency) เท่านั้น

2.5.3 ปรัชญาการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน

ในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนนั้น ต้องเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไปสร้างความเสียหายหรือความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากจะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง ปรัชญาการดำเนินคดีอาญาเด็กหรือเยาวชนของศาลไทยวางกฎเกณฑ์ไว้ว่า ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับ การฝึกอบรม สั่งสอนและสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้น ให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพและภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชน

และวิธีพิจารณาดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. วิทธานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ มข. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 11.

⁴⁰ วัชรินทร์ บึงเจกวิญญูสกุล. (2545). *การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว: เพื่อตอบสนองความคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว.* รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว. หน้า 86.

ซึ่งแตกต่างกันเป็นรายคน และการลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชน ต้องใช้ให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนดังกล่าวเห็นควร คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนว่าสมควรได้รับการศึกษาอบรมสั่งสอน และ สงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษให้เจ็บชอนชอน ผู้วิจัยเห็นว่าควรเลือกใช้ วิธีนำตัวเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีรูปแบบเป็นทางการ (Formal Criminal Procedure) ให้น้อยที่สุด